

HÅKAN HAGWALL:

Församlingen i framtiden

Syftet med förslaget till omorganisation av församlingarna är att få fram bärkraftiga enheter. De modeller som utredningen framlägger innebär emellertid stora risker. Angelägna beslut kommer att fattas på högre nivå i den kyrkliga strukturen och de nuvarande församlingarna töms på meningsfull innebörd. Vart tar församlingsgemenskapen vägen?

Jag känner en liten smula till en baptistförsamling i Dalarna. Den består av fem familjer. Ja, och så en familj till: pastorns. Ty församlingen håller sig med egen predikant. Eget kapell har den också. Såvitt jag vet bekostas detta av församlingens medlemmar och såvitt jag kunnat se sker det med entusiasm. Ty man vill inte ge upp sin församling.

Skulle man göra det, blev det annorlunda. Visst skulle det finnas möjligheter att slå ihop några småförsamlingar. Men man fruktar att den snart sagt dagliga församlingsgemenskapen då skulle gå förlorad, inga utomstående på orten skulle längre kunna se att baptistförsamlingen fanns där, kanske skulle också de enskilda församlingsmedlemmarnas engagemang för arbetet svalna, känslan av "vår egen församling, vårt eget kapell, vår egen pastor" skulle försvinna eller i vart fall tunnas ut.

Församlingsmedlemmarna får arbeta aktivt och gratis för att bära upp församlingen, och den ekonomiska uppoffringen är betydande.

Ändå vill man fortsätta. Utbytet av insatserna anses vara värt sitt pris.

Församlingen har samarbete åt olika håll. Den har givetvis kontakter med andra baptistförsamlingar i regionen. Och den deltar i det ekumeniska arbetet i den egna socknen.

Utan att vara teolog vågar jag påstå att dessa baptister i sin församlingsorganisation arbetar i evangeliets efterföljd.

Den egna församlingens existens och ansvaret för församlingens fortbestånd är starkt inspirerande krafter. Församlingen är liten, men den är levande.

På detta har jag kommit att tänka när

Håkan Hagwall är ledarskribent i Svenska Dagbladet. Han har därvid kommenterat bla kyrkofrågor. I sådana ämnen har han även tidigare medverkat i Svensk Tidskrift.

jag tagit del av det statliga utredningsbetänkandet *Församlingen i framtiden* (SOU 1983:55), som har sitt ursprung i 1982 års kyrkokommitté. Utredningens uppgift har varit att se över Svenska kyrkans församlings- och tjänstestruktur i syfte att konstruera en uppbyggnad så att det finns folk och pengar nog för att bära upp enheterna.

Stora olikheter mellan församlingarna

Det är ju ett känt fenomen att det finns mycket små församlingar i Svenska kyrkan, små församlingar som ändå dras med stora kostnader för sina (ofta gamla och kostbara) kyrkor, kyrkogårdar, prästboställen etc. Många av dem är sammanslagna i pastorat, som inte heller alltid är särskilt ekonomiskt bärkraftiga.

Så finns det jättelika tätortsförsamlingar. Själv tillhörde jag en gång en församling med bortåt 30 000 invånare. Pengar fanns det gott om. Det man skulle kunna kalla kyrkofolket var däremot mer blygsamt till omfånget.

Man bör ge akt på att stor stad dock inte nödvändigtvis betyder stor församling. I själva verket finns i storstäderna inte sällan mycket små församlingar. Ofta har de utomordentliga kyrkobyggnader, månghundraåriga katedraler, som givetvis kostar åtskilligt att underhålla och som till stor del besöks av folk, som inte bor i församlingarna, både för gudstjänst och i mer låt oss säga turistbetonat intresse.

Trots sina låga befolkningstal kan dessa församlingar ibland vara synnerligen förmögna, nämligen beroende på att också företag – än så länge – betalar kyrkoskatt. Det har sin betydelse att ha en

storbanks huvudkontor i församlingen. I gengäld kan dessa församlingar pga invånarantalet ha en otillräcklig tjänstebesättning i förhållande till det mycket stora antal människor som befinner sig i församlingen under olika tider på dygnet för att arbeta, handla eller roa sig.

Intill en sådan församling kan ligga en annan storstadsförsamling med lika få invånare, men utan några beskattade guldgruveföretag. En sådan församling kan mycket väl vara den som har stadens, kanske stiftets, största och mest besökta kyrka.

Alla ser att denna högst skiftande bild visar behovet av utjämning av resurserna. Som bekant har man sökt finna lösningar framförallt med sk samfälligheter mellan olika församlingar och pastorat. Dessa samfälligheter har konstruerats olika på olika håll. Ibland har de övertagit det mesta av församlingarnas ansvar och kompetens, ibland är samfälligheten högeligen partiell.

Men det finns ett fortsatt och växande behov av att fundera på om Svenska kyrkans struktur är den mest ändamålsenliga i dessa avseenden. Just detta har varit kyrkokommitténs uppgift.

Kommittén har funnit att det inte är bra som det är. Det kan man hålla med om. Men när den kommer till att föreslå vad man skall ta sig till, måste reaktionen bli mer skeptisk.

Modeller i st f förslag

Här bör inskjutas att kommittén har skaffat sig ett bröstvärn mot kritik av förslagen. Den kan nämligen säga: Vi har inte föreslagit någonting. Vi har bara tagit fram några tänkbara modeller till lös-

ningar i syfte att stimulera till debatt och för att få höra framförallt församlingarnas synpunkter.

Låt oss därför hålla oss till dessa modeller. De som konstruerat dem behöver ju inte känna sig träffade av kritiken om de tex utformat modellerna på ett avsiktligt provocerande och uppenbart motbjudande sätt. Då har de ju nått sitt mål: att stimulera till debatt.

... tanken lockas ofelbart till paralleller med ett av vårt samhälles största fiaskon i nyare tid, nämligen de sk kommunreformerna.

Just den nyssnämnda misstanken om syftena med förslagen kan man faktiskt få. Ty modellerna är så utformade att tanken ofelbart lockas till paralleller med ett av vårt samhälles största fiaskon i nyare tid, nämligen de sk kommunreformer som ledde till sammanslagningar och storkommuner, till ett drastiskt minskat lekmanengagemang, till ett ökat – ofta oöverstigit – avstånd mellan medborgare och kommunala beslutsfattare och framförallt till den ödesdigra förskjutningen av människors syn på den egna kommunen, symboliserad i byte av personligt pronomen: "Vi" blev "dom".

Församlingarna blir meningslösa

I korthet innebär modellerna att man genomför en omfattande pastoratsreglering. Det blygsammaste förslaget innebär att den minsta administrativa = tjänstebärande enheten blir ett pastorat

med minst 5000 invånare. Enligt det mest långtgående förslaget blir den kyrkokommunala enheten lika med den borgerliga kommunen.

På så sätt skapas en rationell bas för en rimlig fördelning av tjänster och ekonomiska bördor, menar kommittén.

Det måste betonas att i ingen av dessa modeller "avskaffas" de nuvarande församlingarna, men de töms på meningsfull innebörd. De angelägna besluten fattas på en högre nivå i den kyrkliga strukturen. Och det blir också denna högre nivå som styr tilldelningen av tjänster.

Idén att den borgerliga kommunens gränser alltid skulle utgöra också den kyrkliga kommunens är så grotesk att den inte kan tas på allvar. Men även den försiktigaste modellen är allvarlig nog, om man betänker dess konsekvenser framförallt för regioner med små landsortsförsamlingar, vilket i rätt stor utsträckning är detsamma som Svenska kyrkans livaktigaste regioner.

Utredningen har fått för sig att det måste finnas ett "arbetslag" med ett antal heltidstjänster – präster, diakoner, kyrkomusiker – för att arbetet skall kunna fungera. Således är 5000 invånare minimum för att klara av den nödvändiga bördan.

... i ingen av dessa modeller "avskaffas" församlingarna, men de töms på meningsfull innebörd.

Församlingsgemenskapen försvinner

Vad utredningen således gör, och detta torde vara huvudinvändningen mot hela arbetet, är att den inte beaktar en av

Svenska kyrkans starkaste livskrafter, nämligen församlingsgemenskapen, invånarnas gemensamma engagemang och ansvar för församlingen, en kraft som är tydligast i de relativt små landbygdsförsamlingarna.

Här frågar man inte så mycket efter perfekt "service", men man ser till – till stor del genom frivilliga och obetalda insatser – att församlingsarbetet lever, att kyrkan inte flagnar eller ramlar ihop. Kyrkan står mitt i byn, geografiskt och bildligt.

Denna vitalitet i den befintliga strukturen inte bara förbises utan motverkas av utredningens modeller. Dessa distanserar, anonymiserar och professionaliserar det ansvar för den kristna församlingen som i idealtillståndet skall bäras upp av alla dess medlemmar.

De stora tätortsförsamlingarna och de små storstadsförsamlingarna visar idag upp en annan bild än de många landsbygdsförsamlingar jag nyss beskrev. Så enkel är inte lösningen att den ligger i att göra alla församlingar små, det är mer

komplikerat än så, men varför – ursäkta uttrycket – i Herrans namn tänker man bara i banor som driver hela Svenska kyrkan i motsatt riktning – från gemenskap och decentralisering till anonymitet och centralisering?

Inbördes hjälp och utjämning för att klara församlingarnas ojämnt fördelade bördor måste vara praktiskt möjligt på annat sätt.

Svenska kyrkan lever i dag i en missionsituation i sitt eget land. Det är ett påstående jag inte lär behöva motivera närmare. Var och en vet att det förhåller sig så.

I missionsituationer har kyrkan befunnit sig förr, den viktigaste och avgörande förelåg under de första århundradena. Vad gjorde man då? Inte satte man sig och räknade på hur många invånare som vore lämpliga som tjänsteområden för en eller tre eller fem innehavare av kyrkliga ämbeten och tjänster. Man började från andra hållet, dvs från början. Man skapade församlingar, levande församlingar.